

Nádasdy Ádám

Nádasdy Ádámnak az ezredforduló után jelent meg verse először a folyóiratunkban, s 2015 óta vált rendszeres szerzőnké. Az Alföld-díjjal kiemelkedő életműve előtt tisztelgünk, s köszönetünket fejezzük ki azért, hogy az utóbbi időben műfordítói (és „korszerűvé” fordítói) vállalkozásait [*Isteni színjáték*, *Bánk bán*] kommentáló esszéivel és kiváló verseivel, így az Arany-bicentenáriumi költőversenyünkre írt, díjnyertes homage-ával [*Ijedt zavarban felkapott lepel*] emelte lapunk színvonalát.

Nádasdy költői pályája nem indult korán, az első kötete, a kiforrott *Komolyabb versek* [1984] 37 éves korában jelent meg, s a lírai életművét egységesnek mutató sajtóságok már ekkor körvonalazódtak. Retorikai-poétikai szempontból leginkább az ironia és a választékos szókészlet bravúros alkalmazása tűnt fel, s a 80-as években jelentkező nemzedékre kevésbé jellemző formaérzékenység, amely a ritmikus formák változatos alkalmazásában és a variált rímkezelésben nyilvánult meg, tematikus szinten pedig megmutatkozott a szerelmi és istenes líra hagyományaihoz kapcsolódó szövegek dominanciája. A 2007/6-os *Alföld* közölt verse, *A figyelő szakasz* sorai mintha az egész életművet érintő relatív késeiiségre s az ebből fakadó fürkész figyelemre utalnának: „Én ledolgoztam a hátrányomat: / megtudtam mindenkiről szinte mindent, / pedig csak nézelődöm. Hosszú volt, igaz, / a figyelő szakasz: bátyám, a festő / tanított erre, kislánykoromban.” A nézelődésnek e programszerű tételezését akár egyfajta ars poeticának is tekinthetjük, a Nádasdy-lírában ugyanis a figyelem tárgyának szisztematikus váltakozása, a részletek egymás mellé rendelése és a kimondás rendszeres elhalasztása visszatérő megoldások.

A fenti versrészlet jól mutatja, hogy milyen finoman szüremlenek be ebbe a versvilágba az életrajzi vonatkozással bíró jegyek. A felbukkanó testvér alakjára utal a 2015/4-es *Alföld*-ben közölt esszé is, amely a személyes kapcsolat meghatározását a verseket jellemző eleganciával kerüli el: „Birkás Ákost gyerekkora óta ismerem. Elővett egy papírt és elkezdett rajzolni, én meg figyeltem.” A [fél]testvér, Birkás a maga területén hasonlóan kiemelkedő életművet hozott létre, mint Nádasdy szépíróként – valamint fordítóként és nyelvészként –, sőt, egyes munkáik dialógusba is kerülnek. Birkás MODEM-béli kiállításának néhány festménye egymást ölelő férfiak alakját idézte meg a szentképek ikonográfiai sajtóságaival. Ez pedig Nádasdy írásművészetének két fontos témájával hozható összefüggésbe. Az *úr hegedűje* című prózájának beszélője az Úr által neki rendeltként határozza meg szerelme tárgyát, a megnyilatkozás kulcsmozzanata mégis a szégyenérzet késleltetett megfogalmazása lesz, amelyet egy zsidó férfival való kapcsolat kimondása rögzít. A viszony itt mint az előre meghatározott, legitím társadalmi rend megbontója tűnik fel, és ez hasonló felforgató erőt hordoz, mint Birkás kvázi-szentképein a testi szerelem megnyilvánulásai. A *Verejték van a szobron* [2010] fülszövegében Nádasdy egyes szám első személyben is számot vet azzal, hogy bár mindig is a szerelemről lett volna a legtöbb mondanivalója, a szexuális orientációja – illetve feltehetően az ezzel kapcsolatos előítéletek – miatt csak relatíve későn kezdett el írni.

A már idézett *A figyelő szakasz* című vers az önkifejezési vágy és a rendre utasítás hatására történő elhallgatás közti feszültséget valamiféle inspiráló erőként

értelmezi: „Kivitt a nádasba, órákig ültünk / és nem történt semmi az égvilágon. / Folyton pofáztam, fizikailag / tapasztotta be, tenyérrrel, a számat. (...) Hallgasd a csendet, mondta.” A csend megfigyelésére tett kísérletét ezután a vers beszélője kudarcként könyveli el, mert végső soron képtelen másra, mint önmegfigyelésre – ráhallgat a szünyogokra, fülében a vér dobolására, a ki nem mondott szavakra, de maga a csend hozzáférhetetlen marad. Ha viszont a hallgatás teher, előbb-utóbb úgyis felszínre tör, amit el kell mondani.

ÁFRA JÁNOS

Gerevich András

„Haláloed metaforája vagy” – írja Gerevich András az *Alföldben* megjelent, gyönyörű versének zárlatában. A mondat elsődlegesen nem általános érvényű, hiszen Rogi Wieg, eutanázia segítségével elhunyt magyar származású holland költő emlékére íródott. Mégis, költőiségében az egyik legpontosabb sor, amit általánosan az életről mondhatunk. Halálhoz futásunk metaforái vagyunk, létünkkel, testünkkel, jelenlétünkkel. „Testedben a gyógyszerek úgy keringenek, / mint a Föld tengereiben és folyóiban / a halak, delfinek és piócák, szétárad / benned a kémia, mint egy gyerek kanaláról / a tengerbe csöpögtetett kakaó.” A hasonlat és az analógia nem veszélytelen költői alakzatok, hiszen a párhuzamosított jelenségek óhatatlanul egymásra vetülnek, jelentéseik átburjánzanak egymáson. A tengerek állatai olyanok, mint a testben dolgozó gyógyszer. Gyógyszer: kemikália. Gyógyszer: mérég. Gyógyszer: halál. *Eventually*. A kezdetekben a gyermek szertelensége és vágya összeér a végidővel. A genezis az apokalipszissal, egy, a jó halál felé tartó ember – költő – testében.

Gerevich András költészetének középpontjában a kezdetektől fogva mind a mai napig a test forog. A test a világban, testek érintkezése egymással. Gerevichnél a test úgy lesz teljesség, hogy nem transzcendálódik, mégis rajta érezzük Isten tekintetét. A test a természet, a mindenség metaforája. Ha a testről ír, a mindenségről – is – ír. „A légzés vagy. Beszívod, kifújod a levegőt. / Beszívod, kitöltöd az egész testedet. / A tüdőben, mint laborban megy végbe / a szabad ég és a véred közötti gázcseré, / így azzal, hogy élsz, folyton újjászületsz, / folyamatosan megújuló anyag vagy: / szénláncok kibogozhatatlan labirintusa.” – olvassuk a *Prae* folyóirat Jelenlét-számába írt nagyszerű művében.

Gerevich férfiak testéről, nők testéről, barátok testéről ír. Férfiasságról, nőiségről, barátságról. Szerelemről. És sorjázthatom a költészet nagy témáit, bátran, mert Gerevich költészete nem kiüresíti, hanem feltölti ezeket. A szerelem is érdekli, úgy is, mint kultúrhistoria, de úgy is, mint testek kapcsolata, ahol a test a mindenség, másfelől úgy, mint ennek a kapcsolatnak az elbeszéltsége az anyagban. A zene anyagában, Isten anyagában, a nyelv anyagában. Nem a kifejezés lehetősége vagy lehetetlensége foglalkoztatja, hanem az, hogy mit mutat meg a nyelv teste. Nem a hangzóság érzékiségéről van szó, hanem a kitaróan és konokul odatett mondatok jelentéstartásáról. Gerevich nagyon pontosan tudja mint műfordító s mint az angolszász kultúrakritika iránt fogékony gondolkodó, hogy a nyelv nem ártatlan és nem légies.

A nyelv nem lélek, hanem test. Kőkemény, a világot meghatározó és alakító, minden elemében brutális jelentéseket görgető anyag. Brutálisan szép és brutálisan kegyetlen. Máskor egyszerűen csak szikáran pontos, higgadt, sallangmentes, becsületes, bátor, érzékeny és intelligens.

Gerevich András mer és akar a férfiokról írni úgy, mint akik férfiak, s nem az általános emberi megtestesítői, s ezzel évezredes költői tradíciót csavar meg. S ha érdekli a férfiség, akkor érdekli a nőiség is, szenvedélyesen, egyszerre mint kulturális és nyelvi kérdés is. Úgy is, mint hagyomány, és úgy is, mint testiség és jelenlét – mindezeket hangsúlyosan nem elválasztva egymástól. Elsősorban második, *Férfiak* című kötetétől kezdve Gerevich András lírája a magyar nyelvű meleg költészet egyik legfontosabb példája is. Markáns és letisztult, az újabb angolszász poétika hatását is integráló költői nyelve a kortárs magyar költészet egyik legizgalmasabb megnyilvánulása, emellett műfordítói tevékenysége is jelentékeny: épp 2020 őszén jelent meg társfordításában Frank O'Hara régóta várt verseskötönyve.

„Az emberekből csak a betűk maradnak meg. / Csak az írás marad meg az időn túl.” – írja a laudációm elején idézett művében. Nincs kétségem: Gerevich András betűi meg fognak maradni.

LAPIS JÓZSEF

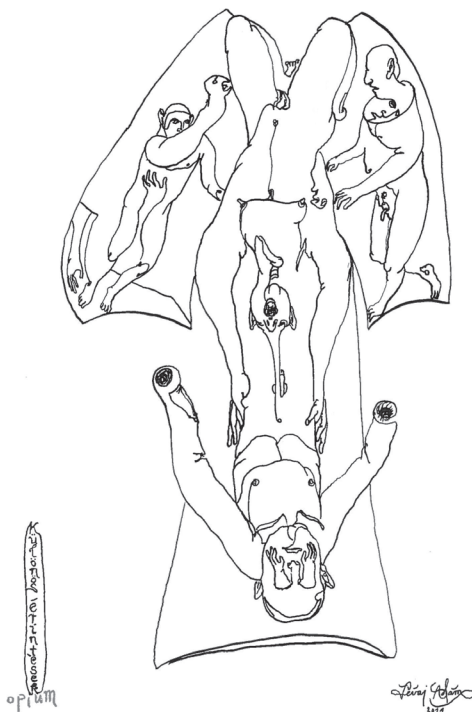
Balogh Gergő

Milyen felvérteztség szükséges egy olyan formálisan megképzett irodalomtörténeti korpusz áttekintéséhez, mint a 2010-es évek fiatal magyar költészete? Az épp magunk mögött hagyott évtized lírai termése nem rendelkezik még olyan szakmai zsinórmértékkel, mely egyaránt eligazodást biztosítana abban a tekintetben, hogy milyen hatástörténeti folyamatok érvényesültek benne, s melyek azok a tendenciák, amelyek termékeny továbbélésére a belátható jövőben is számíthatunk. Ahhoz, hogy valaki érvényesen tudja fölvezolni a nem pusztán poétikatörténeti távlatból, de a technomediális környezet szempontjából is az „egyidejű egyidejűtlenségek” korának tetsző periódus valóban lényegi folyamatait, nem elegendő pusztán a fiatal irodalom elhivatott olvasójának lenni. Nem, mert az effajta érdeklődés önmagában arról nem tudna számot adni, hogy a saját írottágának és fölhangzásának változó feltételeivel együttműködő lírai szó miképp válhat érvényessé egy olyan diszkurzív térben, ahol a költői „megszólalásnak” nem (vagy legalábbis nem elsősorban) más tradicionális irodalmi műnemek-műfajok a riválisai és tágabb kontextusai.

A ma is megejtően fiatal Balogh Gergő az elmúlt kevesebb mint tíz esztendő alatt közreadott szép számú tanulmányában és kritikájában messzemenőig bizonyította, hogy a jelen szavát az képes meghallani, aki a múltat is a maga összetettségében igyekszik megérteni – és ez az állítás fordítva sem érvénytelen. Munkásságában a modernitással olyan komplex művelődéstörténeti korszakként foglalkozik, melynek kultúrtechnikáit [például a betűvetés népiskolai tanításának módszereit] azért kell tanulmányozni, mert azok a literatúra tágan értett ökonómiáját anélkül alakították, hogy közben reflektált témáivá váltak volna a honi irodalomtudományos gondol-

kodásnak. A lejegyzőrendszerek és az őket a társadalomba ágyazó intézmények vizsgálata egyszerre igényli az állhatatos forráskutatást és a szemléleti keretek kijelöléséhez elengedhetetlen kurrens szakmunkáknak az ismeretét. Mindezeket túl Balogh Gergő lírai és szépróza szövegek igazán invenciózus értelmezőjeként is nevet szerzett magának, akinek munkái (a leglátványosabban talán a Karinthy-könyve) azzal a tanulsággal szolgálnak, hogy klasszikusnak tekintett szerzők és jól ismertnek hitt művek befogadástörténete is bőven hagyott még elvégzendő feladatot azok számára, akiket képzettségük alkalmassá tesz élő kérdések föltételére, a szoros olvasáshoz szükséges poétikai-retorikai arzenál bevetésére, valamint az interpretációba bevont szövegkörnyezet gondos fölépítésére. Korántsem tekinthető szokványosnak, hogy valaki huszonevesen (vagy egyáltalán bármely szakaszán egy tudósi pályának) egyaránt képes legyen érvényesen hozzájárulni többek között a Kosztolányi-, a József Attila- vagy a Szabó Lőrinc-értelmezéstörténethez, hogy a nemzetközi tudományosság kortársi tendenciáival folytasson párbeszédet (például irodalom és jog vonatkozásában vagy épp a máshol is még csak mostanság artikulálódó literary animal studies tárgykörében), továbbá rendszeres és figyelmes elemzője-értékelője legyen saját kora irodalmának, olyan, akinek bírálati valóban kalauzként szolgálhatnak. Szerkesztőségünk az Alföld-díjjal mond köszönetet azért a megbízhatóságért, áldozatkészségért és szakmai nivóért, mely Balogh Gergő folyóiratunkkal kialakított munkakapcsolatát jellemzi.

FODOR PÉTER

Felelős kiadó: IMRE LÁSZLÓ

Kiadja az Alföld Alapítvány megbízásából az Alföld szerkesztősége

Grafikai terv, layout: Alkotópont Grafikai Műhely Kft.

Szedés, tördelés: Alföld szerkesztősége

Nyomás: Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen

Felelős vezető: György Géza elnök-vezérigazgató

Index: 25 901 ISSN: 0401—3174

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 4024 Debrecen, Piac u. 68. E-mail: alfoldfolyoirat@gmail.com — Postafiók száma: 4001 Debrecen 144. — Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. — Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág. Előfizethető közvetlen a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál [Bp., VIII. ker. Orczy tér 1. tel.: 06 1/477-6300; postacím: Bp., 1900]. További információ: 06 80/444-444; hirlapelofizetes@posta.hu — Évi előfizetés 7200 Ft, félévi 3600 Ft. — Befizetéskor minden esetben kérjük feltüntetni az *Alföld* irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat nevét.